

RYTÍŘI Z HRÁDKU A PŘEDHUSITSKÉ BRUMOVSKO

Milan Krajča, Zlín

Jedním z charakteristických rysů 14. a 15. století byla roztržitost pozemkové držby. Její nedostatečné písemné podchycení v pramenech má dosud za následek vznik řady otazníků. Patří mezi ně i hledání sídla rodu z Hrádku či postižení sociální situace drobné šlechty v době předhusitské.

Historik J. Mezník již v počátcích výzkumu středověké feudální držby na Moravě poukázal na některé problémy jeho provádění. Pro tuto studii má význam zejména upozornění na zvláštní obtíže, které badatelé vyvstanou tam, kde se o jednu obec dělili dva i více majitelů. A to byl jev zvláště ve 14. a 15. století velmi častý. U takovýchto majetkově rozdělených osad je pak většinou nemožné přesně zjistit, jak velká část místa jednotlivým držitelům náležela. Především šlechta nepovažovala za adekvátní, nejednalo-li se ovšem o součást většího zboží, vyžadovat od odstupujícího vklad drobné držby do zemských či manských desk. Listinná pořízení se nám do dnešní doby zpravidla nezachovala, a tak často ani nedokážeme říci, v jakém poměru (zpupném, lenním či zástavním) držitel majetkový díl spravoval.¹

Uvedená nedůslednost v zaznamenávání je v současném historickém bádání příčinou řady dohadů a nejasností. Poměrně nedávno archeolog J. Kohoutek na jeden takový případ upozornil. Ve své knize o vývoji středověkých hradů na jihovýchodní Moravě totiž přišel s hypotetickou lokalizací domicilu vzpomenué šlechty do dnes již zaniklého hrádku nad vesnicí Komňa, jehož teprve na počátku 16. století prameny jmenují Zuvačov.² Pozůstatky fortifikace se zde nacházejí na ostrožně kopce, zvaného „Hrádek“. Podle J. Kohoutka tedy existuje možnost, že se v predikátu Adama a Dražka z Hrádku „objevuje název lokality nad Komňou, který se v lidovém podání udržel až do našich dob“. Historické zprávy vskutku prozrazují držbu určitého majetku zmíněnými bratry právě v Komni. Archeolog však vzápětí samu otázku názvu hradu označil za složitou a nikdy uspokojivě vysvětlitelnou.³

J. Kohoutkem vyslovená hypotéza ovšem není nijak nová. Setkáváme se s ní již v díle jeho předchůdce, I. L. Červinky, z roku 1928. Avšak v pracích následujících autorů převážil názor, že se vzpomínaný šlechtický rod psal po vsi Hrádek u Slavičína (dnes součást města). Tato obec na přelomu 14. a 15. století náležela nejspíše ke hradu Brumovu, jehož vlastníkem a zastavovatelem byl samotný moravský markrabě. I tyto závěry, přisuzující uváděné šlechtě držbu zeměpanského léna v Hrádku, ovšem vycházely především z názvu lokality nepřilíživě vzdálené od jejich prokazatelných majetků. Možnost ověření druhé varianty totiž navíc brání také novodobá absence dvorských desk se systematickými záznamy o nabyvatelích zeměpanských lén na Moravě.⁴ Tento fakt ostatně komplikuje i objasnění otázky komňanské fortifikace, neboť nelze ani v jejím případě vyloučit, zda tu rovněž nešlo o zeměpanský majetek. Tím už se dotýkáme podnětné studie o pozůstatcích středověkého opevnění v poloze Hrádek (kóta 521,8) nad Komní, kterou v roce 1961 uveřejnil Kohoutkův kolega, V. Dohnal. Na základě předběžného povrchového výzkumu lokality zjistil, že šlo o poměrně malou, ale k obraně dobře způsobilou pevnůstku, s možností umístění jen nevelikého počtu obránců, což „nutí k tomu, abychom se pokusili existenci zjištěné fortifikace zkoumat v souvislosti s některým z blízkých středověkých hradů“. Sousedství obzvláště důležité, staré hrozenkovské stezky, procházející Bánovem do sousedních Uher, z níž vybíhala i odbočka na Komňu, vedla odborníka k vyslovení domněnky: „Neveliká vzdálenost Hrádku od Bánova (přímým směrem pouze asi 6 km) jistě není náhodná a naopak zdá se nasvědčovat tomu, že snad i fortifikace na Hrádku mohla mít vztah k bánovskému hradu“. Správně totiž předpokládal, že „kromě tohoto hlavního opěrného bodu (Bánova – pozn. a.) však nepochybně existovala v okolí řada dalších opevněných míst, střežících přístup k hlavnímu hradu, o nichž se však písemné zprávy nezmiňují už snad také z toho důvodu, že jejich existence, právě pro jistě mimořádné

exponované postavení, nemusela být nikterak dlouhá“. Tuto Dohnalovu domněnku později potvrdila studie zaměřená na dějiny manské tvrze v Bystřici pod Lopeníkem.⁵ V. Dohnal však nijak nepotvrdil ani nekorigoval hypotézu I. L. Červinky. Ta ovšem nabyla na závažnosti teprve poté, kdy na jejím základě autoři vlastivědné publikace *Zlínsko* pominuli jakoukoliv souvislost slavičinského Hrádku se zmiňovaným šlechtickým rodem. Co ale všem uváděným pracím shodně schází, je předchozí důsledný rozbor historických zpráv. Jedině na jeho základě lze k otázce zaujmout kvalifikované stanovisko. Navíc nám sama tato analýza může poskytnout řadu dalších, zajímavých údajů zejména o ekonomicko sociální situaci nižší šlechty na předhusitské východní Moravě. Shromážděný materiál včleněný do širšího dobového kontextu pak je nezbytným předpokladem pro hledání odpovědí na celou škálu obecně historických otázek ke sledovanému období. Mezi ně jistě patří i opakovaně vedená diskuse o příčinách sympatií části zemanstva k husitskému reformnímu hnutí, pro něž se řada jejich příslušníků dokonce osobně angažovala. A to navíc v periferní oblasti středověkého českého státu, tak vzdálené od ústředních ohnisek husitství, jakou Brumovsko bezesporu bylo. Provázanost obou vzpomínaných historických otázek a zejména snaha přispět k jejich zodpovězení se tedy staly rozhodujícím stimulem ke vzniku této studie.⁶

Počátky vsi Komňa, Arkleb z Hrádku a jeho nástupci

První, čeho bude třeba si při hledání odpovědí povšimnout, jsou nejstarší údaje o vesnici Komňa. Obec (*Comnye*) se poprvé připomíná ve falsu zakládací listiny vizovického kláštera Smilheim, hlásícího se datem vydání do roku 1261. Odborníci připisují podíl na redakci dokumentu cisterciákům z Velehradu a jeho vznik kladou do šedesátých let 14. století. Právě v té době vedli vizovičtí řeholníci majetkové spory se skupinou šlechticů v čele s bratry Albertem a Vilémem Světlovskými ze Šternberka. Tak se přímo nabízí domněnka – a forma některých částí by tomu odpovídala – že mniši za účelem podpoření svých majetkových nároků sáhli k vyhotovení falsu, vycházejícího ovšem do značné míry z originálu listiny zakladatele monasteria Smilheim, Smila ze Střilek. Již pouhé srovnání padělků s textem konfirmace klášterní fundace Přemysla Otakara II., ačkoliv k jeho vzniku snad došlo ve shodném čase a ze stejných důvodů, však vede k pochybnostem, zda vesnice skutečně kdy byla v držení kláštera. Jakákoliv zmínka o ní zde ve výčtu majetku totiž chybí. Vystává tak prostor pro hypotetickou dedukci, že se jméno osady ve výčtu nárokovaných lokalit ocitlo právě v důsledku tehdejšího držení Komně Šternberky.⁷ Znamenalo by to ovšem, že mniši do listiny, která měla podpořit jejich požadavky na vrácení vesnic, zabraných uvedenými šlechtici, neoprávněně vsunuli i název obce, jež jim nepatřila. Dostatečnou pohnutkou k tak troufalému nároku cisterciáckého kláštera však jistě mohl být fakt, že se k prosazení jeho požadavků angažovala nejvyšší souvěká autorita – samotný papež Innocenc VI. Jeho nástupce však o vedení sporu ztratil zájem, což mohla být odpovídající příčina, proč ve smírných dohodách mezi klášterním konventem a bratry ze Šternberka nakonec o Komni není zmínky. Jde ovšem pouze o teoretickou konstrukci. Jistou důvodnost jí přece jen propůjčuje jedna důležitá souvislost. A sice později doložená příslušnost obce ke hradu Světlovu, jehož pány už v inkriminovanou dobu Šternberkové prokazatelně byli.⁸ Pevnější půdu, aspoň časově, skýtá zápis v zemských deskách. Roku 1385 užíval jistý Dětoch predikát „*de Komnye*“. Šlo nejspíše o téhož Dětocha, který se v roce 1376, kdy intabuloval již výše uvedenému Albertu ze Šternberka šest činžovních lánů a mlýn v obci Kladná u Bojkovic, psal právě z Kladné. Kromě naznačeného vztahu ke světlovským Šternberkům však o něm v souvislosti s Komňou nelze více zjistit, neboť další zprávy chybí. Jednalo se nejspíše znova o problém absence zápisu drobného dílu, jak obecně zaznělo hned v úvodu studie.⁹

Již šest let předtím, než došlo k zanesení záznamu o Dětochovi z Komně do trhových desk, lze u prvního prokazatelného příslušníka rodu Hrádeckých doložit držení hledané lokality. V roce 1379 Stach z Buchlovic vložil Arklebu „*de Hradek*“ a jeho nedílnému bratru Janovi jedenáct a půl lánů, devět podsedků a mlýn v Ořechově, které od něj Arkleb předtím koupil, i se všim příslušenstvím a právem do zemských desk. Jednalo se o nejstarší zná-

mou zmínku o sledované rodině. Opět v týchž pramenech se rytíř z Hrádku uvádí znovu r. 1382, pro předeslané studium však mají větší význam zprávy z r. 1389. Tenkrát totiž Arklebovi dal Petr Plumlovský z Kravař zaknihovat 12 lánů, krčmu, díl lesa a patronátní právo ve Chvalkovicích u Bučovic. Na zakoupeném majetku nechal Arkleb vzápětí pojištit své manželce, Voršile (*Vrsula*) z Lulče, věno ve výši 100 hřiven grošů. Zároveň se ale na chvalkovičské zboží spojil s jistým Johánkem z Roštína. Zdá se tedy, že jeho bratr nebyl již v této době naživu. Ostatně v létě r. 1397 Arkleb z Hrádku intabuloval celý majetek ve Chvalkovicích Protivcovi z Pavlovic, aniž by nechal zaznamenat číkoliv souhlas s prodejem, což předpokládalo nejen předchozí zánik nedílu, ale i spolku s Roštínským. Jen své ženě nahradil ztrátu věna pojištěním stejné částky na Nemoticích. Na nový věnný díl pak uzavřel stupek s manželčinými bratry.¹⁰

V roce 1397 si Arkleb z Hrádku nechal zaknihovat nový majetek. Vojtěch z Melic mu intabuloval ves Nemotice, včetně mlýna a patronátního práva k místnímu kostelu. Arkleb se pak dále psal po Nemoticích. Ještě 25. května 1405 byl pro jakousi noční loupež pohnán Jitkou z Opatovic k zemskému soudu. Nedlouho nato ale zemřel, aspoň v r. 1407 se o něm mluví již jako o mrtvém. Ještě předtím však prozíravě zajistil spolehlivý převod majetku designovaným dědicům: adoptivním synům Protivcovi ze Zástřizl a Dražkovi z Hrádku. Dražek ani vdova Voršila si však své majetkové díly v Nemoticích neponechali. Hned po Arklebově smrti je odprodali vzpomenuťmu Protivcovi.¹¹ Transakcí získané prostředky Dražek spolu se svým bratrem Adamem z Hrádku patrně investoval do koupě obce Bzová. Vesnici oběma bratřím a Ronovci z Boršic už v roce 1406 intabuloval Příbík z Miličina. Nový majetek však Hrádeckým přinesl jen řadu soudních sporů s Janem Liškou z Mouřínova, Herešem Drvoštěpem a dalšími. Za povšimnutí zde stojí, že rytíři z Hrádku za své plnomocné zástupce k soudu volili Dražkova tchána, Buzka z Vlachovic, a taktéž Jana z Popůvek – toho času brumovského purkrabí(!). Konečného řešení svárů se ovšem bratři posléze pokusili dosáhnout úskokem. Postoupili vesnici Miroslavu z Cimburka, který v té době držel sehradické léno biskupů olomouckých s městečkem Slavičínem. Přitom jej ovšem neupozornili na svízele spjaté s majetkem. Tak se Cimburk poté stal tím, od koho byly na Bzové vážnoucí majetkové pohledávky vymáhány. Kvůli takto plynoucím nesnázím žaloval 14. prosince 1415 nejprve Dražka, a potom Adama, na zemském soudě. V obvinění uvedl: „*Miroslav z Cimburka, odjinud Sehradíc pohoním Dražka z Hrádku z 80 hřiven gr., že dav mi své zboží Bzové, abych se v to uvázal, přev mi toho jako svému pánu raději než jinému, a když jsem se uvázal na to dání, tehdy jsem musel skrze to své zboží prodati a to penězi odložití a on mě v to zavadil*“.¹²

Znění žaloby nám přináší velmi cenné údaje. Na počátku 15. století totiž každá obžaloba (*pohnání*) již měla závazný způsob podání, daný obecně uznávanými právními obyčejí. Jejich nedodržení diskvalifikovalo žalujícího ještě dříve, než vlastní procesní řízení vůbec započalo. Jednou z nejdůležitějších zásad bylo, že místo, z něhož byl obviněný poháněn (*domicil*) se muselo rovnat platné adrese jeho soudobého pobytu. Jen tam totiž bylo povinností pūhončích obeslání k soudu doručit. Kdyby tedy Dražek nebo Adam v čase podání pūhonu skutečně na Hrádku nesídlili, ale pouze jej užívali ve svém predikátu, celá žaloba by byla předem neplatná. Rovněž fakt, že pan Miroslav vznesl své obvinění na zemském soudě v Olomouci, má v této souvislosti svoji váhu. Říká nám, že se hledaný Hrádek musel nacházet někde v obvodu olomoucké cūdy. Můžeme tudíž ze zřetele vypustit všechny lokality uvedeného názvu na jihozápadní Moravě, včetně (dnes Čertova) Hrádku u Olomučan, kde lze v dané době rovněž zjistit i přítomnost Cimburků. Hrádek u Jevíčka, ač v distriktu zmíněné cūdy, zase vylučují soudobé prameny. Na přelomu 14. a 15. století tam, nejprve ovšem jako hejtman, vládl Jan z Boskovic. Na druhé straně je ovšem třeba připomenout, že jak Komňa, tak slavičinský Hrádek se v obvodu příslušného soudu vskutku nalézaly, takže zatím nemůžeme žádnou z výchozích variant vyloučit.¹³

Miroslav z Cimburka ve své žalobě vytkl ještě jednu zajímavou skutečnost. Oba bratři jej při předávání Bzové označili za svého pána. To dokládá jejich služební poměr vůči

němu. Tento vazalský vztah však zřetelně předcházela vydání vesnice, a tudíž s její držbou nesouvisel. Dražek a Adam z Hrádku tedy museli mít v držení nějakou jinou půdu, za jejíž užívání byli Cimburkovi povinováni manskými službami. Samotný pan Miroslav se jako držitel lenního zboží Sehradice nacházel v obdobném postavení vůči jeho vlastníkům – olomouckým biskupům. Zda právě ve zmíněné enklávě bratři z Hrádku drželi nějaké podléno, či zda v tuto dobu Cimburk spravoval z nějakého titulu doménu hradu Brumov, jsou již pouhými spekulacemi, neboť o tom citovaný, a navíc smírně ukončený („*Poklid.*“) půhon stejně jako další prameny mlčí.¹⁴ Jeden důležitý závěr však na tomto místě přece jen lze učinit: služební poměr Dražka a Adama ku panu Miroslavovi zcela jistě nesouvisel s držbou Komně.

Ve světle třenic o světlovské a brumovské zboží

Jak už stojí výše, události druhé půle 14. století naznačují vliv světlovských Šternberků v oblasti Komně. Poslední mužský příslušník větve mocného panského rodu Albrecht, syn někdejšího uchvatitele statků vizovického kláštera Viléma, zahynul patrně r. 1392 na válečné výpravě do Podunají. Ve své závěti všechen svůj majetek, jakož i poručnictví nad svojí osiřelou sestřenicí Eliškou odkázal Štěpánovi ze Šternberka a Zábřeha. Designovaný nástupce se však z rozsáhlého dědictví pravděpodobně těšil jen krátce. Nedlouho nato totiž, rovněž bez potomků, následoval Albrechta na onen svět. Tehdy vznesla vzpomenuť Eliška nárok na tu část majetku, která dříve patřila jejímu otci. Za pomoci svého snoubence, Voka Jičínského z Kravař a jeho příbuzného Petra Plumlovského dosáhla u moravského markraběte Jošta obdržení světlovského zboží. Zvláště Petr z Kravař totiž patřil k nejpřednějším oporám i rádcům moravského vládce, který se v závěru 14. století téměř neustále svadil se svým bratrem Prokopem. Mimoto manželka Štěpána ze Zábřeha, Kateřina ze Šternberka, byla Petrova teta, a měl tedy do dělení pozůstalosti po něm co mluvit i jako její zástupce. Přibližně ve stejné době, kdy patrně svým vlivem napomohl mladičce Elišce k získání dědictví, dosáhl sám na Joštovi rovněž postoupení odumřelého Zábřehu. Nová majitelka Světlova pak roku 1399 přijala Petra Plumlovského i svého manžela Voka z Kravař na spolek.

Těžko bylo předpokládat, že by už postarší Petr mohl mladý pár přežít a tak získat Eliščinu zboží. Jistou roli snad v jeho přijetí na majetek hrálo i usilování bratrů Zdeňka a Ješka ze Šternberka a Lukova o Světlov. Ti si totiž činili na něj nárok z titulu stupku s jeho předešlými majiteli. Již v roce 1384 se s nimi majetkově spolčil jejich příbuzný Vilém Světlovský. Podle dosavadních prací však jeho smrtí nároky lukovských Šternberků zanikly.¹⁵ Právě již výše vzpomenuť Albrechtova závět ale svědčí o opaku. V jejím textu vydavatel vzpomněl i svých „*stupkuov*“. Pokud by se títo jakýmkoliv způsobem domáhali a dobývali svého práva, ustanovil světlovský Šternberk obrovskou sumu deset tisíc hřiven pražských, po jejímž vykázání designovanému nástupci Štěpánu ze Zábřeha nebo jeho dědicům by se teprve mohli hradu Světlova a dalších statků ujmout.¹⁶ Prozíravá Albrechtova pojistka, vykázání věna závěti ve výši 500 hřiven grošů ze světlovských statků a spojení s mocnými Kravaři zřejmě napomohly Elišce k dosažení rozsáhlého majetku.

Rovněž Eliščin muž, Vok, uzavřel na počátku roku 1399 vzájemný spolek se svým bratrem, Lackem mladším z Kravař. Sám za sebe do něj pojal i svého strýce, proslulého Lacka z Kravař a Helfštýna. To budí dojem, že se na Moravě politická situace rychle vyostřovala do nového válečného konfliktu. Zpočátku se jeho hlavními aktéry stala opět obě soupeřící markrabata, bratři Jošt a Prokop. Stále více však do něj byli vtahováni i jejich bratrance – český král Václav IV. a Zikmund Uherský – a další panovníci okolních zemí. Kravařové, v té době nejmocnější šlechtický rod na Moravě, svorně podporovali radou, diplomacií i zbraněmi markraběte Jošta. Jim především vděčil moravský panovník za to, že z konfliktu vyšel poměrně vítězně. Proto ani Petr Plumlovský z Kravař nemohl chybět mezi těmi jeho uprvřenci, jejichž pohledávky za věrné služby a utrpěné škody již v průběhu vzrušené doby uspokojoval zástavami, prodejem i darováním pozemkového majetku. Přibližně v roce 1405 navíc Jošt učinil pana Petra nejvyšším komorníkem olomoucké cúdy. Ale právě v této době,

kdy se kdekdo snažil ze zeměpanského majetku, tajícího jako sníh na slunci, urvat co nejvíce pro sebe, došlo to hlavní – totiž půda.¹⁷

V takové situaci ovšem Petrův razantní majetkový a společenský vzestup nemohl zůstat bez negativní odezvy v panských kruzích. Dokonce i zájmy dosud svorně a jednotně vystupujících Kravařů se nečekaně zkržily. Petrovým odpůrcům se podařilo najít svoji oporu v jediném magnátovi, který se mohl svou mocí s plumlovským pánem měřit – Lackovi z Kravař a Helfštýna. Toho zřejmě proti dosavadnímu spojení a příbuznému postavilo už samo obdržení úřadu nejvyššího komornictví. K tomu se navíc přidal spor o nesmírné dědictví po Plumlovského švagru, Petrovi ze Šternberka. Nás v souvislosti s tématem studie bude zajímat pouze jeden velice významný majetkový zisk, který dosavadním badatelům unikal. Jednalo se o rozsáhlou zeměpanskou zástavu zboží hradu Brumov. Jen samotné brumovské panství ještě v r. 1503 tvořila 2 městečka, 26 vesnic a 3 šlechtická manství. Počátkem 15. století navíc k Brumovu náležely i hrady Bánov a Pulčiny s manskými tvrzemi a dalšími osadami. Nový držitel zde patrně ponechal purkrabím Šternberkova služebníka Jana z Popůvek.¹⁸

Nebylo tedy divu, že se právě kolem nespokojeného pana Lacka vytvořila neobyčejně silná panská koalice, k níž vedle Jaroslava ze Šternberka, Janka z Duban, Sovineckých, a dalších náležel i manžel paní Elišky, Vok Jičínský z Kravař.¹⁹ Vok byl stejnojmenným synem Lackova staršího bratra. Do střetu se svým světlovským stupníkem, panem Petrem, jej patrně vehnala naděje na zisk rozsáhlé brumovské domény, která zvláště na jihu ohraničovala zboží světlovské, či alespoň její části. Nejspíše roku 1406 svojí bojovou družinou ovládl Bánov. Jak celý násilný konflikt probíhal dále, nejsme bohužel informováni. Každopádně z hrozivého sevření vymanila Plumlovského především Vokova náhlá smrt. O rok později, kdy ze strany soudců váhavě a opatrnicky vedený soudní spor s Lackem Helfštýnským skončil pro pana Petra úspěšně, došlo konečně ke smíru taky mezi oběma nejmocnějšími moravskými pány.²⁰ A právě v době ústupu zjitřených emocí pokojné cestě práva se na scéně vynořil nám již známý Dražek z Hrádku.

V nejstarší dochované knize olomoucké cudy se nachází pod datem 16. července 1407 zaznamenaná důležitá půhon. Plumlovský pán v něm obvinil Dražka ze Bzového, že „*jemu bral se páne Vokovými lidmi z Kravař v Bánově*“. Na tom by nebylo nic divného, velká část nižší šlechty hledala v oněch časech obživu, slávu a rozmnožení majetku, ale i ochranu před svévolí mocných v bojových družinách velmožů. Arkleb snad měl blízko k panu Petrovi, avšak Dražek zcela jistě hledal štěstí u jiného Kravaře. Vsadil ovšem na špatnou kartu. V době žaloby byl už jeho protektor po smrti a nezbylo mu než doznat svou vinu. A tak 25. července 1408 došlo ke zvodu Petra z Kravař na Dražkovy vsi Bzová a Komňa. To je vůbec poprvé, kdy slyšíme o majetkové držbě rytířů z Hrádku v Komni. Na jaře r. 1410 pak právě toto zboží již náleželo Plumlovskému. Už na základě zmíněných údajů můžeme říci, že komňanský majetek příslušel ke Bzové a nikoliv Hrádku, což je v případě jeho ztotožnění s místním hradem dosti podivné. Z exekučního zápisu lze rovněž vyčíst složení a charakter statků v Komni. Jednalo se o jednopopluzní dvůr, 14 3/4 obdělávaných a 6 neobdělávaných lánů, dvě krčmy a třetí pustou, jeden osedlý podsedeck s lesní robotou, aj. Ze záznamu dále vysvítá, že majetkový díl držel Dražek se svým bratrem „*in obligacionem ex parte nobilis domine Elsce de Swietlow*“.²¹

Petru z Kravař přisouzený statek dlouho nesloužil. Zemřel ani ne rok po jeho úředním nabytí (16. ledna 1411). A protože, jak je z citované latinské poznámky zřejmé, jednalo se v Komni o zástavní majetek, nemohli jej podědit Petrovi synové Jindřich a Beneš jinak než majetkovým spolkem. Na vyznačenou část vesnice je však jejich otec již nestihl přijmout. Komňa tedy připadla oběma bratřím z Hrádku nazpět. Nejednalo se ovšem o jedinou důležitou majetkoprávní změnu. Petrovou smrtí totiž rovněž zanikl spolek na zboží Elišky ze Šternberka. Jmenovaná paní tudíž vzápětí přijala za společníka na své statky mladého Jaroslava Veselského ze Šternberka. Při této příležitosti se mezi vypsányými osadami v zemských deskách objevila i Komňa. Na rozdíl od jiných vsí však následně došlo ke mřežování právě

jejího jména. Po příčině není třeba dlouze pátrat. Jak potvrzují další zprávy v pühonných knihách, převážná část osady i nadále dlela v zástavním držení Adama a Dražka.²²

Elišku ze Světlova čekala s novým společníkem špatná zkušenost. Již 12. června 1417 žalovala Jaroslava Veselského z bezprávného držení vlastního hradu Světlova i k němu náležejícího zboží. Když ziskuchtivý Šternberk viděl, že se misky vah Spravedlnosti kloní na opačnou stranu, rychle nasadil kajicnou tvář a ještě dříve, než zemský soud vynesl rozsudek, zavázal se smluvně své společníci, že odkoupí její práva ke světlovským statkům. Tak se na poslední chvíli obratně vyhnul sankcionování, Eliška však přesto skládala přísud. Smíření ale vskutku bylo dokonalé, neboť už v lednu následujícího roku táž paní vložila Jaroslavovi dědictví po svém otci do zemských desk. Dokonce jej navíc znovu přijala ke spolku, tentokrát ovšem na své věnné statky u Nového Jičína.²³

Další zprávy o majetku v Komni

Mezitím se obyvatelstvo českých zemí ocitlo důsledkem Husova učení ve varu. Náboženské vzplanutí nemohla utlumit ani tragická smrt betlémského kazatele v Kostnici. Mezi vladyky, pečeticími ve svátek sv. Václava 1415 protestní list kostnickému koncilu proti upálení Jana Husa za Olomoucký kraj, se nalézal i Dražek z Hrádku. Obdobný dokument moravského panstva stvrdil pečeti i Jaroslav ze Šternberka. Po jeho příchodu na Světlov však už shodný postoj mezi oběma byl minulostí. Nový pán jal se hned od obou bratří soudně vymáhat jejich komňský majetek. Významnou roli ve sporu hrál Jaroslavův zplnomocněnec Hynce, jemuž snad Dražek v dobách své součinnosti se světlovskou družinou učinil škodu na jeho manství v nedaleké Bystřici pod Lopeníkem. I přes Hyncovu pomoc byl však 3. června 1419 Šternberk nucen Adama i Dražka žalovat znovu. Z jeho obvinění, že „*drží ves mú Komni a dvór*“, zaznívá dvůr jako jediné možné sídlo rytířů z Hrádku v Komni. O hradě či tvrzi zde není řeči. Zajímavé taky je, že za jednoho z plnomocných poručníků ve sporu ustanovil pan Jaroslav tentokrát syna Petra Plumlovského, Jindřicha z Kravař. Páni na zemském soudě vyčkali, dokud nebyly prošetřeny zápisy zemských desk v Brně. Rovněž vyslechnuto svědectví bývalé majitelky Světlova a teprve potom došlo k vynesení rozsudku (*nález*). Z něj citujeme: „...*poněvadž jest (Adam a Dražek – pozn.a.) v tak dávném držení a paní Eliška jsúci vdovú proti té zástavě nikdy nemluvila ..., ani se tomu protivila ani se ještě protiví, mají Dražkové při té zástavě ostatici a chtie-li dědic své zboží míti, dada jim jich peníze uvaž se v své zboží.*“²⁴

Z uváděného textu lze opět vyrozumět řadu cenných informací. Především tu, že se přímo jmenovaným bratřím zástavy v Komni dostalo ještě před Eliščiným ovdověním – tedy před smrtí Voka Jičinského z Kravař. Protože k zastavování majetku docházelo stejně jako dnes tam, kde chyběly hotové peníze k zaplacení zboží či služeb, je možno předpokládat, že zejména Dražek obdržel převážnou část vesnice i s alodním dvorem ve spojitosti s odměnou svých služeb v bojové družině světlovské. Navíc nejspíše od samotného pana Voka. Další zprávy o zástavě pak po citovaném rozsudku zastřela clona husitských válek.

Už počátek bouřlivého období se stal pro Jaroslava Veselského osudným. Ještě v témže roce 1420, kdy páni na soudě vynesli konečný verdikt, tragicky zahynul na bitevním poli pod Vyšehradem. Sirotků po pánu Světlova i správy majetku (nikoliv nadlouho) se ujal vzdálený příbuzný Aleš Holický ze Šternberka.²⁵ Rovněž o Dražkovi se po roce 1420 prameny odmlčely. Roku 1437 již nebyl mezi živými on ani jeho stupník Jan House z Krumsína. Přijal tedy Adam z Hrádku beze všech překážek Jana Šušůvku z Petrovic za spoluvlastníka Bzové. V roce 1447 ale v držení Adamových statků nalezneme Ondřeje z Bukovic. Opět za povšimnutí stojí, že tento Ondřej užíval obdobného znaku jako někteří Petrovičtí. Je tedy možné, že šlo o Šušůvkova příbuzného.

V téže době opět vznesl své nároky na dědictví po Jaroslavovi Veselském jeho syn, Zdeněk Konopištský ze Šternberka. Ten mimo jiné žaloval již dříve vzpomínaného Miroslava z Cimburka, že „*drží dědictví mé, ves Komně i což k tomu přísluší*“. To ukazuje, že se někdejší zastavený majetek v Komni ještě stále nacházel odděleně od Světlova, na němž v té době

vládl uherský šlechtic, Pankrác ze Svatého Mikuláše. Pan Miroslav se však dokázal smírně dohodnout ještě dříve, než došlo k posudku. V lednu r. 1448 už pan Zdeněk odprodanou ves Komňa, zpustlé tamní „*Twrziště*“, dvůr, patronátní právo místního kostela a další náležitosti vkládal Cimburkovi do zemských desk. V zápisu je ponejprv vyznačena i záhadná fortifikace nad Komní, jejíž zánik se patrně odehrál během dramatického období husitských válek.²⁶

V roce 1466, tedy v době, kdy Komní vládl Miroslavův nástupce, Jan Jičínský z Cimburka, Anna z Hrádku a Bzové dala zaknihovat do desk přijetí na spolek ke svým dědičným statkům Bzová a „*quitquid Juris ibi et alibi habet*“ svého muže Jana z Lometínce. Zřejmě se jednalo o dceru Ondřeje z Bukovice. Její nástupce, Jan Vojna ze Bzové, vedl pak roku 1487 spor se zástavním pánem Brumova, Ladislavem z Podmanína, který jej vinil odpíráním vazalských povinností. Ale zemský soud rozhodl, „*poněvadž Vojna listem dědictví provádí správním i na dsky se táhne*“ a svědectví Jana z Vlachovic tomu napovídalo, že „*panu Ladislavovi manstvím povinovat není*“. Bzová v této době představovala už nejméně sto let zpupné zboží, a je tudíž vyloučeno, aby právě z jejího držení Podmanický vyžadoval lenní služby. Fortifikace nad Komní už také dávno ležela v rozvalinách, náležejíc i se Světlovem Ctiborovi z Landštejna. Toto vše – v neposlední řadě s účastí vладыky z nedalekých Vlachovic – shodně ukazuje spíše ke Hrádku u Slavičina. O této obci už bezpečně hovoří list krále Vladislava Jagellonského ze 7. prosince 1503, jímž brumovské panství přešlo do alodního vlastnictví Ladislavových synů – Michala a Štefana z Podmanína.²⁷

Závěry studia v otázce domicilu

Abychom mohli přistoupit k formulaci výsledků podniknutého šetření, zrekapitulujme si nejprve získaná fakta. Začneme těmi, která se týkají otázky domicilu Hrádeckých. V předhusitské době bylo pro nižší šlechtu příznačné, že se nejvýznamnější sídlo jejího příslušníka odráželo v predikátu majitele. Nejstarší doložený příslušník sledovaného rodu – Arkleb – se od r. 1379 znamenal v pramenech „z Hrádku“. Během jeho života mu nelze v Komní prokázat žádný (ani zástavní) majetek. Ale co je u něj nepozoruhodnější – když získal Nemotice, psal se dále právě po této vesnici. Tedy po obci, kde v době nabytí prokazatelně nestála tvrz, ba ani dvorec. Jak si vysvětlit, že by držitel nepochybně významnějšího hrádku nad Komní dal sídelně i titulárně přednost nějakému stavení (snad dokonce mlýnu) v Nemotících?

Poněkud jiná praxe platila při kladení tzv. půhonů. Žalovaný šlechtic nebyval poháněn podle významnosti místa, ale zpravidla z toho správního sídla, na jehož příslušenství mínil postižený vyhledávat náhradu škody. Když ale Petr Plumlovský žaloval Dražka ze Bzové, soudní úředníci mu vykázali „spravedlnost“ na vsi Komňa. To naznačuje, že tamní zástava byla spravována ze dvora v Bzové, nikoliv z mnohem významnějšího hrádku nad Komní. V případě jeho vlastnění Dražkem by však právě naopak bylo možné očekávat správní příslušnost majetku v obou vesnicích ke zmíněné fortifikaci. Ještě jednoznačněji hovoří žaloby Jaroslava ze Šternberka na oba bratry – Dražka a Adama – z let 1418 a 1419. Světlovský pán je poháněl „z Komně“ a nikoliv „z Hrádku“. Je velice těžké uvěřit, že by v soudním obeslání označoval sídlo žalovaných jiným názvem, než jej ve své titulatuře uváděli samotní držitelé. A klášter je do vesnice pod hrádkem, byť i k sídlu obesílaných majetkově přináležela, odporovalo soudobým právním obyčejům. Bylo v nejvlastnějším zájmu mocného pána uvést v žalobě náležitý domicil. Ten se „de facto“ rovnal adrese, pouze na niž bylo povinností půhončích předvolání k zemskému soudu doručit. Uvést jakékoliv jiné jméno tudíž znamenalo zbavit Adama a Dražka nutnosti obeslání převzít, a tím jistou ztrátu půhonu. Poněvadž však procesní řízení proti oběma bratrům skutečně započalo, není pochyb o tom, že pan Jaroslav podal svoji žalobu po formální stránce bezchybně. Šternberk v ní navíc udal i obsah majetku, který bratří z Hrádku v Komní drželi: vesnici a dvůr. Pokud by tedy Komní rozuměl místní hrádek, nepochybně by tak význačnou sídelní stavbu v podaných půhonech ještě konkrétně zmínil.²⁸

Zpráva navíc dokládá, že Hrádečtí nesídlili v pevnůstce ani jako správci Jaroslavova majetku. K záporným argumentům vůči fortifikaci nad Komní lze připočítat i výše věna,

kteří Dražek a Adam v roce 1416 intabulovali svým manželkám. Každý z nich shodně zapsal své ženě 30 hřiven grošů na Bzové. Ve stejném roce průměrná výše věnných vkladů nižší šlechty v zemských deskách olomoucké cúdy činila 60 hřiven. Je tedy zřejmé, že se oba bratři řadili mezi chudší část tzv. střední šlechty. Jen u majitelů tvrze činil minimální vklad věna 100 hřiven. Předpokládá se, že Dražka a Adama držbu komňského hrádka není možné.

Proti všem těmto argumentům stojí pouze jeden: dnešní název lokality. Ten je bezpochyby odvozen ze skutečnosti, že zde hradní objekt kdysi opravdu existoval, naprosto však nemůže být pojat jako doklad jeho vlastního pojmenování. Ostatně lokalit s názvem „Hrádek“ je jen na východní Moravě celá řada.²⁹ Z nich nám zápisy v půhoných knihách poměrně bezpečně fortifikaci u Komně vylučují. Kde však tedy rytířské sídlo hledat? Na tuto otázku zatím nelze dát jednoznačnou odpověď. Jako nejpravděpodobnější se na základě údajů shromážděných v dosavadním průběhu práce jeví dřívější vesnice u Slavičína. Ta v předhusitském období bezpochyby náležela k zastavenému zeměpanskému hradu Brumov. Dražek a Adam tedy mohli osadu či její část držet pouze formou léna. To by ale na druhé straně vysvětlovalo, proč se její jméno objevilo v půhonech zemského soudu pouze jedinkrát. Navíc právě ve chvíli, kdy se pro oba bratry stala jediným sídlem, tudíž je nebylo možno ani odjinud pohnat. Z jiných pramenů víme, že v Hrádku podobně jako v dalších obcích domény hradu Brumova existovaly dvory nešlechtických manů – nápravníků. Počátkem 16. století už čteme i jména některých jejich držitelů: Jan Brádek, Martin řečený Martiňák a Petr Bobák. Nelze zcela ani vyloučit, že právě z těchto dvořáků, zemanů či manů, jak bývali na východní Moravě zvaní, pocházeli i Hrádečtí. Vzhledem k příbuzenským vazbám Arkleba z Hrádku ke šlechtickým rodinám ze Zástřizl a z Lučce to však není příliš pravděpodobné.³⁰

Prohusitská orientace

První část vytčeného úkolu, k jehož provedení práce směřovala, lze považovat za ukončenu. Již v úvodu studie jsme si však předsevzali ještě jeden závažný cíl. Totiž využít shromážděný materiál v úsilí o postižení možných motivací příslušníků nižší šlechty z předhusitského Brumovska k podpoře reformního hnutí, a dokonce účasti na tolik riskantním zápase husitském. Samozřejmě jenom v rozsahu, nakolik to omezený příklad zemanů z Hrádku umožňuje. Z obsahu dosavadního textu je zřejmé, že sledování Hrádeckých trpí nedostatkem a rámcovostí pramenných údajů. Přesto z nich lze v základních obrysech vysledovat tři důležité faktory, výrazně ovlivňující společenské klima nejen na počátku 15. století. Seznámení s nimi nám umožní doplnit a konkretizovat vědomosti o diskutovaných příčinách i záměrech, jež určovaly postoje drobných šlechticů k reformě náboženské a společenské. A to i na samotné východní výspě středověkého českého státu. Těmito výchozími hledisky jsou: vývoj a povaha majetkové držby – mortalita – vazby příbuzenské a společenské.

Nejdůležitější a nejlépe postihnuteľné jsou zřetele hospodářské. Jak známo, základním výrobním prostředkem po celý český středověk zůstávala půda. Právě ona, respektive její držba, určovala sociální postavení člověka, pokrevního společenství i celé vrstvy v tehdejší společnosti. Její význam působivě vyjádřil středověký poeta, Walter von der Vogelweide: „Mám své léno, slyš světe, mám své léno“! Jeho nadšené zvolání věrně odráží všechnu pýchu muže, kterého pozemkový zisk posouval automaticky na vyšší společenskou příčku a vynucoval jeho osobě odpovídající respekt. Přitom vůbec nebylo určující, že se k užívání léna čili manství neodmyslitelně pojil i závazek zvláštní služby vůči jeho vlastníku – nyní seniorovi – v důsledku jehož porušení (*felonia*) mohl držitel o zboží dokonce přijít. Neboť navzdory tomu se i leník stával skutečným pánem všeho, co na jím držaném pozemku stálo a žilo. „*Ved' svobodníť jsú lidé, jest-li páně dědina, člověkť jest zboží*“, napsal zhruba půldruhého století po rakouském básníkovi Tomáš ze Štítného.³¹

Právě uvedená pasáž ukazuje, že poměr k půdě, její nabytí a ztráta v předhusitském období samy o sobě společenské bariéry nejen vytvářely, nýbrž taky prolamovaly. Vědomí významu pozemkového majetku vedlo v minulosti četné badatele k názoru, že hlavním stimulem šlechty v příklonu k husitství byl záměr zmocnit se především rozsáhlé církevní držby. Pro

zemany pak měly být takové snahy dokonce nezbytným úsilím o východisko pauperizačního tlaku. K chudnutí a zbídačování vzpomenuté vrstvy údajně docházelo v důsledku rozrodu zemanských rodin, snížení hodnoty oběživa i naturálií, a dokonce násilným zabíráním půdy ze strany mocného panstva. Příklad rytířů z Hrádku a dalších však spíše nasvědčuje potřebě určité korekce podobných představ.³²

Nejprve je nutno si připomenout majetkové dispozice bratrů Dražka a Adama. Ti zdědili po Arklebovi blíže neznámý rozsah nejspíše léna Hrádek a díl vsi Nemotice. Nemotický alod vzápětí prodali a získali vesnici Bzová a zástavou i převážnou část obce Komňa. Do r. 1415 tedy prokazatelně nabyli podstatně více, než kolik činilo vlastní dědictví. Navíc museli překonat důsledky dočasné ztráty způsobené špatnou volbou strany za konfliktu mezi Kravaři. Naproti těmto faktům neslyšíme nic o nějakém majetkovém zisku v průběhu husitských bouří. Samozřejmě nemůžeme vyloučit nabytí drobného dílu, které dnes již nelze zjistit. Významnější majetek by si však Adam či jeho nástupce po skončení husitských válek bezpochyby nechali pojistit vkladem do zemských desk.

Ostatně pauperizaci nelze na počátku 15. věku zaznamenat ani u Dražkových spolupčetitelů stížných listů proti Husovu upálení na Brumovsku: Buzka z Vlachovic, Hynka z Kolšova a Bystřice (pod Lop.), Hereše Drvoštěpa, Oneše z Lipiny, Petra z (Valašských) Příkaz a Petra Němčeka ze Záhorovic. Spíše naopak. A rovněž jejich příklady vzbuzují nedůvěru ke zmíněným tezí o chudnutí nižší šlechty v důsledku rozrodu. U Dražka i Adama spolehlivě víme nejen jména manželék, ale také o absenci mužských potomků. Mužské dědice rovněž postrádali Hynče z Bystřice, Hereš a oba Petrové. Pouze s jedním synem, skrze něhož rod pokračoval, se setkáváme u Buzka a Oneše. Přitom ale například vlachovický vladyka měl bratra Jošta, který také zemřel bezdětný. Bez dětí, jež by ho přečkaly, ostatně zesnul už Arkleb z Hrádku, a taky brumovský purkrabí, Jan z Popůvek. Majetek pojištěný kšaftem nebo stupkem bez překážek přecházel na příbuzné a společníky. Příčinou vymírání mnoha šlechtických rodů více než válečné události staly se zřejmě zhoubné epidemie. Nešlo tedy o jev vázaný pouze na jednu společenskou kategorii. Přibližně ve stejné době jako Arkleb (okolo r.1406) umírá i řada příslušníků panstva, vzpomenutých v průběhu studie: Zdeněk Lukovský ze Šternberka, Vok Jičínský z Kravař, syn Petra z Plumlova Petřík, jeho teta Perchta, aj. S velkou pravděpodobností šlo o oběti hrozného moru, jenž onou dobou v českých zemích řádl.³³

Teorie o dramatickém zhoršování existenčních podmínek nižší šlechty v předhusitském období zdůrazňovaly ještě jeden význačný faktor tohoto procesu – násilné zabírání půdy drobné šlechty mocnými feudály. Zmíněné akty svévole měly údajně vést až k proletarizaci zemanů. Nedávné výzkumy vývoje pozemkové držby ve 14. a 15. století ale taková tvrzení věrohodně vyvrátily. I v průběhu naší práce bylo možné si povšimnout, že se ani skutečný magnát, Jaroslav Veselský ze Šternberka, nepokusil dosáhnout zástavy v Komni násilnou cestou. A prostředky k tomu nepochybně měl. Dnes ale naopak roste představa o naprosté spolehlivosti deskové, a vůbec písemné fixace v době Husově k zajištění nemovitého majetku. Právě spory kolem Bzové však i v tomto případě varují před jakoukoliv generalizací v historii. O co šlo: Petříkem ze Bzového vymřel místní zemanský rod. Ještě předtím, v r. 1381, však prodala jeho žena Příba své věno ve vesnici Markétě, vdově po panoši z Kaňovic. O šestnáct let později nechal markrabě Jošt vložit osadu Bzová, která mu připadla jako odumrtý práve po Kaňovcovi, Albrechtu, řečenému Vlk, z Miličina. Pranic se přitom neohlížel na věnný zápis. Od Příbika z Miličina pak celou ves odkoupili už vzpomínání bratři z Hrádku. Poněvadž Markéta a její syn, Viknan ze Skalice, se svých práv začali soudně domáhat teprve 30. dubna 1407, byly jejich nároky v roce 1412 prohlášeny za promlčené. Aby toho nebylo málo, stihl markrabě Jošt Bzovou po smrti Vlka z Miličina udělit Pešíkovi ze Lhoty a Břeňkovi z Rýznberka. Tentokrát ovšem Adam stačil k zaknihování vesnice připojit *odpor*. I tak se však spor o majetek vlekl dlouhá léta, než se právo přiklonilo na stranu Hrádeckých.

Celý případ nám odhaluje jednu důležitou slabinu tehdejších vkladů a zápisů. Pokud totiž poškozená strana z nějakých důvodů (mohlo jít i o zastrašení) neprotestovala proti

neoprávněnosti jakéhokoliv nakládání s jejím majetkem zaknihováním tzv. odporu a nedomáhala se svých práv během šesti po sobě jdoucích sezení zemského soudu (tj. zpravidla do tří let) od zveřejnění cizích nároků, pak v dostatečně neodůvodněných případech mohla pozbýt vlastnictví nemovitosti. Tímto způsobem podařilo se již v šedesátých letech 14. století pozdějšímu Dražkovu tchánu, Buzkovi z Vlachovic, zmocnit se osad Milenov a Rybník vizovického kláštera. Řeholníkům k navrácení nepomohly ani dva soudní procesy, které proti vladykovi, jeho bratru Joštovi a matce Markétě vedli v rámci institucí církve. Celý případ navíc dokládá tu skutečnost, že stejně jako v Čechách, ani na Moravě šlechta neuznávala nálezy církevních soudů ve světských záležitostech.³⁴ Uvedený příklad překvapuje ještě jedním faktem. Ačkoliv si nobilita dokázala pomoci k pozemkovému úchvatu na úkor duchovenstva dlouho před Husovým vystoupením, za husitských válek apoň na Brumovsku však v tomto směru naprosto nepokračovala. Snad zde důležitou roli sehrála i ochrana vizovického klášterství husitským pánem, Bočkem ml. z Kunštátu, jíž se velmož ujal jako držitel fundačního práva.³⁵

Se zkoumáním možných ekonomických stimulů prohusitské orientace rytířů z Hrádku jsme téměř u konce. Poslední nadepsaný faktor, kterým jsou sociální a příbuzenské vazby, však s nimi úzce souvisí. V současnosti navíc vzrůstá význam jeho zkoumání. Stále silněji jsme totiž svědky nového pokusu o osvětlení možných příčin stvrzení obsahu stížných listů v r. 1415 řadou moravských vladyků. Tento výklad předpokládá výrazný vliv autority čelných husitských velmožů mezi nižší šlechtou. Právě v jejím důsledku část nižší šlechty, tvořená převážně tzv. klientelou těchto velmožů – obecně tedy složka ekonomicky a bezpečnostně na nich závislá – se připojila k protestu. A to snad i bez nějakého hlubšího ohledu na to, zda se více či méně ztotožňovala s Husovým učením a reformními ideály. Jako značně problematické se však v této souvislosti jeví už samo užívání termínu „klientela“. Dnes je v moravské historiografii frekventovaným jevem řadit každého příslušníka nižší šlechty, jenž jako ručitel zpečetil listinu mocného pána nebo od něj vkladem získal nějaký pozemkový majetek, mezi tzv. klientelu tohoto magnáta. Přitom se však nejednou jedná o navzájem se majetkovým postavením výrazně lišící šlechtice, u některých lze dokonce nedlouho po signování zaznamenat stvrzení dokumentu jiného pána, na němž stávající baron neměl účast. Na moravské historiky tak čeká úkol bližší specifikace pojmu.

Jedno lze ovšem v současnosti již uznat. Značný podíl mezi pečetiteli z řad nižší šlechty tvořili osoby závislé na prreformně orientovaných pánech (jejich leníci, purkrabí, fojti apod.). Na Moravě je značný vliv na účastníky protestu přiznáván již několikrát zmiňovanému Lackovi z Kravař a Helfštýna, který v době upálení M. Jana Husa zastával v zemi úřad nejvyššího hejtmána. V případě Dražka z Hrádku však o tom nutno minimálně pochybovat. V inkriminované roce 1415 totiž pojal Hrádecké nejspíše služební vztah k jejich panskému sousedu, Miroslavovi Sehradickému z Cimburka. Šlo každopádně o těsnější závislost, neboť jej sami titulovali jako svého pána. Zcela mimo tyto vazby vůči uvedenému velmoži jistě v dané době nestál ani příbuzný obou bratrů Buzek z Vlachovic, spíše naopak. A tady vyvstává nesporný fakt. Zatímco Dražek i Buzek přivěsili své pečete ke stížným listům, stál pan Miroslav i jeho bratr Jan Balšan mimo protestní akci, a minimálně do r. 1423 i věrně na katolické straně. Odpovídalo to ostatně skutečnosti, že se v důsledku držby sehradického léna sám nalézal v postavení vasala olomouckých biskupů.³⁶

V Dražkově rozhodnutí snad svoji roli sehrál vliv vlachovického vladyky. I v tomto ohledu však určitou zdrženlivost vzbuzuje skutečnost, že oba jmenovaní se k protestu připojili na odlišných místech. Z nějakého důvodu se tedy k vykonání aktu nevypravili společně. Otázkou rovněž zůstává, proč se nepřidal i Adam. Ale i když mladší bratr stížné listy nepečetl, jako nedílný spoluvlastník všech prostředků byl o Dražkově kroku nepochybně informován a nezabránil mu. Stvrzovaný protest totiž obsahoval i invektivu vůči církevním otcům o bránění a obhajování „*kazateluv zákona Pána našeho Jezu Krista*“ jeho signatáři.

Možné motivy prohusitského postoje samotného Dražka a některých zemanů z východní Moravy tedy zůstaly i nadále nejasné. V průběhu naší studie se nám ovšem podařilo přiblížit

důležité okolnosti jejich kroku. Celkové výsledky našeho šetření dávají za pravdu již publikovaným poznatkům, k nimž na základě svých výzkumů dospěl odborník na problematiku husitské nižší šlechty M. Polívka. Ty vykazují především rozsáhlou majetkovou diferenciaci zemanstva. Závažnou příčinou tohoto stavu byla prolínávanost dolní hranice, oddělující celé společnosti od tzv. privilegovaných poddanských vrstev (fojtů, svobodníků, púhončích, nešlechtických manů, apod.). Jejich příslušníky ve většině případů nelze odlišit od drobných zemanů. Zejména chudší část nižší šlechty (panoše) pak těžce postihovaly nepříznivé události své doby (ozbrojené konflikty, morové rány, snižování hodnoty mince), a v jejich důsledku úbytek poddaných. Na druhé straně otevíraly drobné šlechtě dveře ke kariéře ve službách zeměpánů, velmožů i církevních hodnostářů. Začínající proces depopulace přispíval ke kumulaci pozemkové držby. Tzv. střední šlechta dokázala této situace bezesbytku využít. Na Brumovsku proto nelze prokázat pauperizaci sledované kategorie, a z tohoto pohledu jednostranně utilitární motivaci v příklonu její části k husitství. Důležitým se též jeví zjištění, že ze samotných bojů o kalich proreformní šlechta pozemkově nekořistila.³⁷

Materiál, shromážděný studiem o rytířích z Hrádku, bohužel umožňuje náhled do problematiky převážně pouze po stránce ekonomické a sociální. V rámci východomoravské perspektivy totiž není možno sledovat pohnutky věroučné. Ty lze studovat pouze v obecnější rovině společensko-partikulární. Nezbytnost zkoumání české religiozity a spirituality v této souvislosti ovšem zdůraznil už E. Rádl. Jedná se o celý okruh citlivých problémů. V souvislosti s výše uvedenými poznatky za povšimnutí stojí především nepochybné důsledky psychologické morových epidemií. Černá smrt, která se nevyhýbala lidovým masám stejně jako vrstvám privilegovaných, a během jejíhož řádění umírali Dražkovi přátelé a blízcí, nutně musela vyvolávat apokalyptické vize předzvěstí druhého příchodu Ježíše Krista. „*A bello, peste et fame libera nos, Domini*“, zněla častá slova souvěkých modliteb. Jaký obrat i v životě vysoce postavených osob dokázal způsobit strach z děsivé smrti, provázené stále přítomnou hrozbou věčného zatracení, bychom jistě mohli rozeznat třeba na příkladu pražského arcibiskupa Jenštejna či Lacka z Kravař. K náboženskému zjitření obyvatel východní Moravy však nepochybně přispěl i souběžně probíhající národní emancipační proces, který mimo jiné přinesl i důležitý český překlad bible. Ani tím ovšem tématický okruh potenciálních přístupů ke zkoumání spirituálního vývoje v předhusitské Moravě samozřejmě není vyčerpán. I z toho, co zde již bylo vysloveno, však můžeme dospět k závěru, že při hledání motivací částí jednotlivých sociálních vrstev k obraně reformy církve a kalicha se nutně stane jedním z nepominutelných východisek studium dobového duchovního klimatu, jeho polarizace a dalších proměn. Vždyť husitství bylo především hnutím křesťansko-reformním.³⁸

Poznámky:

- 1 M e z n í k, J.: (pod jménem F. Matějek), *Vývoj feudálního majetku na jihovýchodní Moravě ve 14. a 15. století*. ČMM 98, 1979, s. 105–106; M. K r a j č a, *Středověká feudální držba na Zlínsku*. Diplomová práce na FF MU, Brno 1994, s. 27.
- 2 Jedná se o vydané prameny, z jejichž údajů budu v průběhu této studie vycházet. V poznámkách k jejich citaci a zaznamenávání některých odborných časopisů užívám obvyklých zkratk: **CDM** = *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae I–XV*, Brno 1836–1903; **ČMM** = Časopis Matice moravské; **KT** = V. B r a n d l, *Knihy tovačovská*. Brno 1868; **P** = V. B r a n d l, *Libri citationum et sententiarum seu Knihy púhonné a nálezové I–VI*, Brunae 1872–1895; **VVM** = Vlastivědný věstník moravský; **ZDO I–II** = *Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren. Text der Olmützer Cuda – Moravské zemské desky II*, Kraj olomoucký, Brno 1856–1948; **ZR** = A. S e d l á č e k, *Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480*. Praha 1914.
- 3 K o h o u t e k, J.: *Hrady jihovýchodní Moravy*. Zlín 1995, s. 43–44; první označení hradu „Zuvačov“ v r. 1517 – viz ZDO II. 201.
- 4 Č e r v í n k a, I. L.: *Zapomenuté hrady a tvrze moravské*. Čas. Vlasteneckého musejního spolku olomouckého, 1928, s. 69–71 – za laskavé upozornění na cit. příspěvek vděčím dnes již zesnulé-

- mu váženému panu J. Juračkovi z Bojkovic; F. V. P e ř i n k a, *Val.-Klobucký okres*. Brno 1905, s. 158; L. H o s á k, *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha 1938, s. 441; A. T u r e k, *K dějinám manského zřízení na panství brumovském v 15–17. století*. Naše Valašsko XI, 1948, s. 8; D. B r z o b h a t ý, *Držitelé panství na Slavičínsku*. Slavičín 1998, s. 27.
- 5 D o h n a l, V.: *Zbýtky středověkého opevnění nad Komňou*. - Zprávy Oblastního muzea a galerie v Gottwaldově 1961, č. 1–2, s. 22, 23; M. K r a j č a, *Středověké manství v Bystřici pod Lopeníkem*. Slovácko 38, 1996, s. 203–208; Význam vzpomenuť mezinárodní stezky podtrhl L. H o s á k a kol., *Uherský Brod*. Brno 1971, s. 44–47, 59;
 - 6 *Zlínsko*, red. V. N e k u d a, Brno 1995, s. 316, 354, 438; význam studia nižší šlechty opět připomněl V. Š t ě p á n, *Jindřich z Nevojc. Osudy moravského zemana v předvečer husitské revoluce*. VVM 52, 2000, s. 3.
 - 7 *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/1*, ed. J. Š e b á n e k et S. D u š k o v á, Praha 1974, s. 434, 544; J. Š e b á n e k, *Vizovická listina Smila ze Strělek z r. 1261 jako historický pramen především k otázce osídlení na Valašsku*. Valašsko VIII, 1959–1961, s. 35, 37; J. Š e b á n e k a – S. D u š k o v á, *Kritický komentář k Moravskému diplomatáři*. Praha 1952, s. 288.
 - 8 CDM IX. 173, X. 19, 27; ZDO I. 36, 293.
 - 9 ZDO I. 157, 103.
 - 10 ZDO I. 120, 139, 179, 214–215.
 - 11 ZDO I. 212, 248, 262, 266; P I. 110.
 - 12 ZDO I. 213, 231, 250, 326; P I. 349, 388, II. 369, 393, 457, 468, 478–479, 520; CDM XIV, 87.
 - 13 K n i e s, J.: *Blanský okres*. Brno 1902, s. 133, 135 – zajímavostí jistě je, že autor původ označení „Čertův“ připisal proslulému soudobému kondotiéru Hynkovi z Kunštátu, zvanému „Suchý čert“, ovšem bez jakéhokoliv doložení jeho přítomnosti na uvedeném hrádku. Dále srov. CDM XII. 453–354, XV. 358–359.
 - 14 K lenní problematice blíže J. N o v o t n ý, *Mani, púhončí a lovci*. ČMM 76, 1957, s. 5–12; J. J i r á s e k, *Manské statky olomouckého biskupství v druhé polovině 16. století*. ČMM 76, 1957, 20–23; F. K a v k a, *Západoevropský lenní institut jako nástroj vnitřní královské politiky za posledních Přemyslovců a za Jana Lucemburského*. Český časopis historický 88, 1990, s. 225–247; M. K r a j č a, *Odkud se psal škůdce vizovického kláštera Oneš*. Region Podřevnicko 9, 1996, s. 10, 11.
 - 15 CDM XII.79, XIV.87; T. B a l e t k a, *Dvůr, rezidence a kancelář moravského markraběte Jošta (1375-1411)*. Sborník archiv. prací 46, 1996, s. 432–433; *Codex Sternbergicus*, rukopis uložený v Archivu Národ. muzea v Praze, fol. 74–76; ZDO I. 231 – zároveň s Elščiným spolkem nechal Vok Jičinský zaknihovat věno ve výši 800 kop grošů na svých severomoravských statcích. Jeho příjemcím se na místě Elščiných nejbližších stal opět Petr Plumlovský z Kravař; Z. P o k l u d a, *Řod Šternberků na Moravě*. Zlínsko od minulosti k současnosti 1988–1991, s. 132–133; srov. P I. 233, 262 – Ješek Lukovský se tu dovolává svých práv ke Světlou ovšem jako dědic Elščina otce Albrechta. Patrně však mnil jejího stejnojmenného otčima a bratrance, neboť v r. 1397 si totéž nárokoval pouze na základě stupku s jeho otcem Vilémem.
 - 16 CDM XII. 79: „*Si vero aliquis ex nostris congressoribus, vulgariter stupkuov, multocias antefatum dominum Stephanum aut suos heredes de eodem castro et ceteris, ut premititur, auferet impetere quovis modo aut impugnare, pinguius ius ad eadem bona habere volentes: extunc prenominato domino Stephano decem millia marcarum grossorum denariorum pragensium moravici numeri et pagamenti, imo et assignatis pecuniis predictis eidem nomino suprafato aut eius heredibus, qui pinguius ius habebunt, licite se intromittere possunt de bonis, ut prefetur, predictis.*“
 - 17 D v o ř á k, R.: *Dějiny Moravy I*. Brno 1899, s. 239–252; V. Š t ě p á n, *Obležení Znojma v roce 1404 v tradici a skutečnosti*. Jižní Morava 30, sv. 34, 1994, s. 35–48; J. M e z n í k, *Lucemburská Morava 1310–1423*. Praha 1999, s. 270–293; CDM XIII. 5–6, 2, 125–126, 521, XV. 357–358; jen k r. 1406 jsem napočítal 15 Joštových zápisů šlechtě v ZDO I. 237–260. Mezi nimi šlo i o tak významná zboží jako malenovické či tršické; P I. 104, 106.
 - 18 Odkazy a spolky Petra ze Šternberka: ZDO I. 125 (3 zápisy z r. 1381); CDM XI. 334–335, XII. 347; zástavu Brumova kladu mezi dědictví po Petru ze Šternberka právě z důvodu, že prokazatelně z jeho služeb přešel k Plumlovskému Jan z Popůvek, který se v r. 1409 uvádí jako brumovský purkrabí pána z Kravař – viz CDM XIV. 87 – již v r. 1406 Petr z Plumlova převedl 7 1/2 kopy věna Markéty

- z Klečan, ženy Jana z Popůvek, ze vsi Újezda na ves Smržice (ZDO I. 260); P I. 297. Každopádně ale brumovské zástavy pan Petr nedosáhl bez vědomí a souhlasu Joštova, lze ji tedy rovněž řadit mezi určitou úhradu služeb zeměpánem; srov. dále F. D v o r s k ý, *O rodě pánů z Kravař*. O starožitném panském rodě Benešoviců II, Brno 1910, s. 99–105 a M. K r a j č a, *Zaniklý hrad v Pulčinských skalách*. Zpravodaj Okresního vlastivědného muzea ve Vsetíně 1996, s. 30, 34.
- 19 O předchozí jednotě obou osobností svědčí Petrův dlužní úpis ze 22. května 1401, za jehož krytí a spoluvyplacení se dobrovolně zaručil Lacek se svojí suitou, i téhož rukojemství Janovi ze Šonvaldu, dále spolek obou r.1401 s knížetem opavským a dalšími pány. Ještě na podzim r. 1404, tedy v době, kdy už jeho příbuzný neoprávněně držel dědictví po Petru ze Šternberka, Petr Plumlovský věrně podporoval Lacka z Kravař ve sporu o podíl Elšky z Hradce – CDM XV. 357; XIII. 125–126, 350–352; P I. 159, 208, 210, 211, 240, 249–250; V. Št ě p á n, *Osobnost Lacka z Kravař II. Na vrcholu politické dráhy*. ČMM 112, 1993, s. 15, 18–20, 33.
- 20 K r a j č a, M.: *Středověké manství...*, s. 204; Vok (IV.) z Kravař zemřel někdy mezi 6. červnem a 11. prosincem r. 1406 – P I. 169, 189, a přibližně v tutéž dobu naposled vydechl i nejstarší syn Plumlovského Petr a jeho teta Perchta - P I. 210, 212, 146; B. P a p r o c k ý z G l o g o l, *Zrcadlo slavného markrabství moravského*. Ostrava 1993 (reprint výtisku z r.1593), f. 400; příslušnost bánovského hradu ke Brumovu dokládá např. ZDO II. 80 a ZR s. 122.
- 21 P I. 265, 270, 275–276; o účasti drobné šlechty v družinách mocných feudálů obecně – F. H o f f m a n n, *K povaze drobné války, záští a násilných činů před husitskou revolucí*. In: Pocta akademiku V. Vaněčkovi k 70. narozeninám, Praha 1975, s. 55–75; týž, *Bojové družiny před husitskou revolucí na Jižní Moravě*, Jižní Morava 22, 1986, 99–116; týž, *Bojové družiny na Moravě a v Čechách před husitskou revolucí a za revoluce*. Táborský archiv 6, 1994, s. 78–90.
- 22 Dne 9. prosince 1410 psal Petr Plumlovský Jindřichu z Rožmberka o závažné nemoci, jež mu zabránila setkat se s ním a dalšími pány. Tato choroba zřejmě byla příčinou jeho smrti o měsíc později – viz CDM XIV. 155–156; dále B. P a p r o c k ý z G l o g o l, *Zrcadlo slavného markrabství moravského*, s. 400; KT s. 70; ZDO I. 260, 293.
- 23 P II. 513, 518, 521; ZDO I. 340.
- 24 F l a j š h a n s, V. F. *Mistr Jan Hus a národ český*. Praha 1918, s. 64, 66; P II. 560, 573, 606, 620, 625, 628; M. K r a j č a, *Středověké manství...*, s. 203–204.
- 25 V a v ř i n e c z B ě z o v é, *Husitská kronika*. Př. F. Heřmanský, Praha 1979, s. 165; M. Š v á b e n s k ý, *Stavovské listiny 1212–1847*. Katalog, Brno 1965, s. 98, 100; nabytí Světlava králem Zikmundem: ZR s. 170, 171, 175.
- 26 ZDO I. 326, 377, 415; P III. 599, 668: ponejprv tady slyšíme o sporné louce, slove „Popratná“ mezi Bzovou a St. Hrozenkovem - srov. J. Č i ž m á ř, *Dějiny a paměti města Vizovic*. Brno 1933, s. 26. Na Bzovou si činil určité nároky i Jan ze Svárova – P III. 580, 600 – zdá se neúspěšně. J. P i l n á č e k, *Staromoravští rodové*. Brno 1996, s. 62, 462, 531; M. Š v á b e n s k ý, *Stavovské listiny 1212–1847*, s. 114–115; Z. P o k l u d a, *Konec šternberské vlády na Světlavě a Veselí*. Zlínsko od minulosti k současnosti 1998, s. 186–187.
- 27 ZDO I. 441, II. 34, 147; P V. 118; M. K r a j č a, *Zaniklý hrad v Pulčinských skalách*, s. 32–33.
- 28 K dobovému praktikování pŕuhonů viz: V. B r a n d l, *Knihy Rožmberská*. Praha 1872, s. 64–86; KT, s. 29–36; F. Č á d a, *Nejvyššího sudího království českého Ondřeje z Dubé Práva zemská česká*. Praha 1930, s. 124, 126–128, 133–140; týž, *Zemské zřízení moravské z roku 1535*. Praha 1937, s. 16–27.
- 29 ZDO I. 326; srov. L. H o s á k, R. Š r á m e k, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I*. Praha 1970, s. 290–294.
- 30 T u r e k, A.: *K dějinám manského zřízení na panství...*, s. 5, 11–12; I. L u k i n i c h, *A Podmanini Podmaniczky-család oklevéltára II*. Budapest 1939, s. 197, 215; právě z takových drobných manů v Nezdenicích zřejmě pocházel rod Onšíků z Bělkovic – viz M. K r a j č a, *Odkud se psal škůdce...*, s. 11–12.
- 31 Š á r e c k á - R a d o ň o v á, M.: *Středověk*. Z kulturních dějin lidstva. Praha 1931, s. 149–153; K. J. E r b e n, *Tomáše ze Štítného Knížky sestery o obecných věcech křesťanských*, Praha 1852, s. 159; Z. B o h á č, *K problematice studia feudální pozemkové držby v předhusitských Čechách*. Historická geografie 18, 1979, s. 5nn.

- 32 Za všechny práce v tomto duchu aspoň tři: J. M a c e k, *Husitské revoluční hnutí*. Praha 1952, s. 19, 27, 29, 61, 171; F. M a t ě j e k, *Feudální velkostatek a poddaný na Moravě*. Praha 1959, s. 11, 39–40, 430; Z. F i a l a, *Předhusitské Čechy 1310–1419*. Praha 1968, s. 215–216, 242.
- 33 *Ze zpráv a kronik doby husitské*. Vyd. I. H l a v á č e k, Praha 1981, s. 203; V. K u l í š e k a kol.: *Dějiny Vlachovic*. Vlachovice 1988, s. 30; B. P a p r o c k ý z G l o g o l, *Zrcadlo slavného markrabství moravského*, f. 23, 400 – srov. P I. 210, 212, 146; E. M a u r, *Obyvatelstvo českých zemí ve středověku*. In: *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996, s. 55–73; J. M e z n í k, *Mory v Brně ve 14. století*. MHB 3, 1993, s. 225.
- 34 K významu deskových vkladů M. K r a j č a, *Historie skrytá v trhových deskách*. Echo latina 2, 1994, s. 24; týž, *Vladykové předhusitského období na příkladu Sazovických z Ludslavic, Fryštáku a Količína*. Archivní sborník SOKA Kroměříž 2004, s. 96; ZDO I. 127, 213, 250, 300; P I. 229, 273, 349, 376, 388, 390, II. 369, 393, 457, 478–9, 520, IV. 319, 385, 468; KT s. 59; F. Č á d a, *Nejvyššího sudího království českého...*, s. 48, 166–167; G. L e f e b r e, *Monasteria monastica*, 1805, rukopis uložený in: MZA Brno, Ga 41, f. 344–356, 365.
- 35 P e s s i n a, T.: *Mars moravicus*. Pragae 1677, s. 481–482, 504.
- 36 M e z n í k, J.: *Lucemburská Morava 1310–1423*. Praha 1999, 396–397, 410–412; T. Baletka, *Nižší šlechta z moravského severovýchodu ve stížných listech proti upálení Mistra Jana Husa*. Táborský archiv 9, 1999, s. 15–22; v Čechách se o konkretizaci pojmu „klient, klientela“ pokusil R. Š i m ů n e k, *Terminologie služebných vztahů v pozdně středověkých Čechách*. Mediaevalia historica Bohemica 7, 2000, s. 175–177; k postojům Miroslava z Cimburka do r. 1423 srov. L I. 27; ZR s. 122; M. Š v á b e n s k ý, *Stavovské listiny 1212–1847*, s. 99.
- 37 P o l í v k a, M.: *Mikuláš z Husí a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*. Rozpravy československé akademie věd – řada společenských věd 92/1, Praha 1982, s. 15–24; týž, *Předpoklady pro účast nižší šlechty v husitské revoluci (klíčové problémy studia*. In: *Historiografie čelem k budoucnosti*, Praha 1982, s. 212–217; J. M e z n í k – D. P a p a j í k, *Proměny feudálního majetku na Moravě ve 14.–16. století*. ČČH 99, 2001, s. 46–47, 52–54; L. H o s á k, *Moravští svobodníci*, VVM 1, 1946, s. 202–206.
- 38 R á d l, E.: *Naše náboženské ideály před válkou a po válce*. Praha 1927, s. 17–32; Jean D e l u m e a u, *Strach na západě ve 14.–18. století*. Praha 1997, s. 122–160, 170–184; CDM XV. 180, č. 210: ...*dominus Lacko de Crawar alias de Helfenstayn, frater noster dilectissimus, maximum perpendens vite presentis defectum misserimumque regnantis pestilencie terrorem...*; F. M. B a r t o š, *Světcí a kacíři*, Praha 1949, s. 68; J. V i l i k o v s k ý, *Próza z doby Karla IV.* Praha 1938, s. 74–75, 83–85; F. Š m a h e l, *Husitská revoluce I. Doba vymknutá z kloubů*. Praha 1995, s. 246–259.

Milan K r a j č a (n. 1959), vystudoval odbornou historii a etnologii na Filozofické fakultě MU v Brně. V současnosti se věnuje středověké historii východní Moravy.

The Knights of Hrádek and Pre-Husite Brumov Region

A b s t r a c t

This study deals in detail with the knight family of Hrádek in the region of Pre-Husite Brumov. Specifically speaking, this region is identified with the area of Moravian foothills of White Carpathians stretching from the Lomensko pass in the North along the Slovakian border to Strání in the South. This region was dominated by the Brumov castle and its holders in the Middle Ages. The gathered facts will help in search of answers to the following questions: 1. Whether the gentry in question really did reside in a redoubt over the Komňa village, as claimed by the most recent literature, 2. What made these gentrymen and their relatives express support to Husites, as they did by joining their seals on to the complaint letter to the Council of Constance in 1415?

As far as the first question of the residence of the Hrádek family is concerned, the study comes to a fairly straightforward conclusion that there was no fortification in Komňa. The evidence to this is the residence name that two family members, brothers Dražek and Adam, use in their written pleas at the land court of justice. Here, we find names Bzová and Komňa, but not Hrádek, which was report-

edly the name of the structure above Komňa. The documents from 1418 and 1419 even describe this structure as a farm and a village. Thus it is probable that the place that gave the family their name is a village of Hrádek (today a part of Slavičín).

Even during the search for the family seat, the study already takes notice of important events that deeply influenced life in the Pre-Husite Brumov region. Those were namely wars with the ruling house of Luxemburghs, the subsequent conflict within the most powerful family of Moravian nobility – the Kravař family, and plague epidemic of 1403-1406. At the same time, we mention the gains and losses of land property, family and social structures and other similar resource facts concerning the family of Hrádek. The processed material tells us about Adam's and Dražek's status the following: The property of both brothers was doubled before 1415 in comparison to what they had inherited from their stepfather. Their relative, Buzek of Vlachovice, was also gaining property at the time. He even managed to hold on to two villages, claimed by a monastery in Vizovice. On the contrary, both families wealth decreased during the Husite period. Hence, the gathered evidence does not support often-cited theory that the gentry, reportedly pauperized in the pre-Husite period, was generally willing to support the Husites for material reasons. Of course, this does not exclude in any way that certain individuals inclined towards the Husites mainly for prospective loot, but in spite of this, the conclusion of the study considers the main motivation to join the Husites to be religious in character. After all, the Husite movement itself was a spiritual movement above all.

Die Ritter von Hrádek und vorhussitenzeitliche Verhältnisse im Gebiet von Brumov

Zusammenfassung

Die Studie befasst sich gründlich mit der Ritterfamilie von Hrádek in der Vorhussitenzeit im Gebiet von Brumov. Unter dem Gebiet von Brumov versteht man ein Vorgebirgsgebiet vor den Weißen Karpaten, das sich vom im nördlich gelegenen Bergpass Lomensko entlang der slowakischen Grenze bis zur Lokalität Strání zieht und wo die Burg Brumov und ihre Besitzer im Mittelalter eine dominante machtpolitische und administratorische Rolle spielten. Die ermittelten Angaben konnten helfen, zwei folgende Fragen zu beantworten: 1/ Hatte die betreffende Adelsfamilie ihren Sitz tatsächlich in einer kleinen Burg oberhalb des Dorfes Komňa, wie die neueste Literatur vermutet? 2/ Was motivierte deren Mitglieder und Verwandte zu einer befürwortenden Einstellung gegenüber den Hussitenideen. Diese positive Einstellung fand ihren Ausdruck durch Anbringung ihres Siegels an Klageblättern, die dem Konstanzer Konzil bestimmt wurden.

Was den Sitz der Adelsfamilie von Hrádek betrifft, gelangte die Studie ganz eindeutig zur Ablehnung der Vermutung einer Fortifizierung in Komňa. Dies bezeugen Orte, die in Prädikaten bei Namen von Dražek und Adam – zwei Brüdern aus dieser Familie – vorkommen. Zu finden sind sie in Klageschriften beim Landesgericht: eingetragen sind Ortsnamen Bzová und Komňa, jedoch nicht Hrádek, wie das Burgobjekt oberhalb von Komňa geheißen haben soll. Aus Verklagungen (citatio) in den Jahren 1418 und 1419 ist sogar die Grundverpfändung in der Gemeinde ersichtlich: Dorf und Hof. Als Ort, nach dem die Ritter ihren Namen trugen, wird also das Dorf Hrádek, heute ein Teil von Slavičín vermutet.

Bereits während der Suche nach dem Sitz der Adelsfamilie verfolgte die Studie wichtige Ereignisse, die das vorhussitenzeitliche Leben im Gebiet von Brumov beeinflussten. Zu denen gehörten vor allem die von den herrschenden Luxemburgern geführten Kriege, der anschließende Konflikt innerhalb des mächtigsten mährischen Adelgeschlechts der Herren von Kravaře und die Pestepidemie in den Jahren 1403–1406. Parallel damit wurden Gewinne und Verluste von Grundbesitz sowie Verwandtschafts- und Sozialverhältnisse der Familie von Hrádek eingetragen. Die verarbeiteten Quellen ergaben über die Position der Brüder Adam und Dražek Folgendes: Ihr Eigentum verdoppelte sich im Vergleich zur Erbschaft nach ihrem Adoptivvater bereits vor 1415. Der Grundbesitz ihres Verwandten Buzek von Vlachovice stieg ebenfalls an. Dem gelang es sogar, zwei Dörfer im Besitz zu halten, die das Kloster von Vizovice beanspruchte. In der Hussitenzeit dagegen verminderte sich einigermaßen das Eigentum beider Familien. Die gefundenen Angaben weisen daher keine Verarmung des niederen Adels in der Vorhussitenzeit nach, die ein Teil der bisherigen Fachliteratur als Motiv zur positiven Einstellung

gegenüber den Hussiten tradierte. Dies kann natürlich ausbeuterische Ziele einiger Mitstreiter der Hussitenideen noch nicht völlig ausschließen. Trotzdem sucht die Studie schließlich das Hauptmotiv eher im Religionsbereich. Denn das Hussitentum selbst war vor allem eine geistige Bewegung.